

СПЕЦИФІКА І СТАТУС ФІЛОСОФСЬКОГО ОСМИСЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Постановка проблеми. Зміни, що мають місце в соціальній сфері сучасного суспільства вимагають як низки теоретичних обґрунтувань їх закономірності та особливостей, так і нових концептуальних рішень щодо окреслення прогресивного напрямку їх подальшого розвитку. В системі таких рішень особливе місце займає філософія економіки як методологічна основа їх обґрунтування та самостійна галузь соціально-філософських досліджень.

Метою статті є показ праксеологічного значення такого наукового напрямку, як філософія економіки, статус її знання, для вирішення важливої проблеми розуміння між філософами та економістами в процесі створення ефективної моделі економічного розвитку.

Предметом дослідження виступає філософський підхід до економічного життя, розвиток та становлення філософії економіки як самостійної науки.

Традиційно філософія визначається як пошук першопричин та початку всього, що можна помислити, своєрідних принципів, в межах яких існує та розвивається як буття, так і саме мислення. Як наслідок цього осмислення формується система універсальних поглядів, світоглядних переконань, узагальнених уявлень і непохитних побудов про сутність та граничні проблеми буття, людську присутність у ньому, можливості його осягнення людським розумом в сфері суспільної свідомості. Такі філософські дослідження мають на меті вироблення системи ідей, які виражають визначене ставлення людини до реальності.

Справедливо зазначити, що «філософія економіки» – це сфера досліджень, спрямованих на осмислення і розуміння основ економічного життя як однієї з найважливіших сфер людського життя і суспільства. Філософський підхід до економічного життя передбачає висвітлення фундаментальних тенденцій і закономірностей комунікації людини з природою, а також відношення людини до людини в процесі трудової діяльності. Саме тому філософія економіки, як галузь філософського знання, на сьогодні набуває виняткового, фундаментального значення в контексті динамічних соціальних змін. Фундаментальність філософії економіки окреслена, насамперед, тим, що вона, висвітлює сутність, сенс і цінності таких основних процесів як: виробництво, обмін, розподіл і споживання суспільних благ.

Філософія економічної системи, розглядає її як багатовимірний, суперечливий, об'ємний світ (світ суспільства і природи), який постійно рухається та розвивається. Специфіка філософського знання допомагає піднятися над зовнішнім, буденним аналізом поверхневих явищ та їх властивостей, проникнути в сутність глибинних економічних процесів, які неможливо збагнути ні досвідом, ні практикою, оскільки вони виходять за межі раціонального осягнення, але є буттєвими і за певних обставин достатньо відчутними. У практичному вимірі філософію економіки доречно поділити принаймні на дві гілки: філософію господарства та філософію бізнесу, адже саме вони постають як сфери теоретичного аналізу відповідних вимірів економічної діяльності.

Протягом останнього покоління інтерес до філософських питань, що стосуються економіки, надзвичайно зріс. Це пов'язується з економічними успіхами суспільства у період після Другої світової війни. Швидке економічне зростання більшості країн світу кардинально змінило бачення та статус філософського осмислення економіки та її вплив на розвиток інших, не менш важливих, галузей. У 1970-х і 1980-х було іронічним те, що економісти висували претензії щодо універсальності економічного підходу до людської поведінки. В роботах досократських філософів можна знайти дискусії з питань філософії науки, але становлення філософії як самостійної науки відбувається лише у XIX столітті.[5]

Важливими основоположниками раннього розвитку сучасної філософії є Девід Юм і Іммануїл Кант у вісімнадцятому столітті, Джон Стюарт Мілль і Вільям Уелл в дев'ятнадцятому столітті. Вони стверджують, що економіка як наука - область безперервних досліджень і суперечок, пошук нових методів, систем ідей та істин. Згідно такого інтерпретування існує два методологічних підходи до пояснення філософії економіки:

1) техніко-економічний, направлений на вивчення раціонального і ефективного використання природних ресурсів, засобів виробництва та їх відтворення у процесі людської життєдіяльності;

2) соціально-економічний, який вивчає відносини людей, що диктуються відносинами власності.[4] П. Самуельсон відзначав, що інтелігентна людина повинна знати не тільки про інфляцію і депресії, національний дохід, заробітну плату, ціни та прибутки, але і в першу чергу знати методіку, яка допомагає йому аналізувати умови економічного життя, забезпечувати швидкий економічний прогрес і стійкість, ефективну систему ціноутворення і раціональне використання ресурсів.[8]

Зокрема, філософія економіки, з філософсько-методологічних позицій покликана усвідомлювати всі процеси, що відбуваються сьогодні у сучасному світі, для чого необхідно використання всіх надбань нової наукової парадигми. Слід назвати наукові революції, які сприяли її розвитку економічної науки в цілому:

1) Класична механістична наука (з XVII ст.), що направлена на аналіз простих систем як об'єктів дослідження.

2) Класична дисциплінарно-організована наука (кінець XVIII-перша половина XIX ст., що направлена на аналіз складних систем як об'єктів дослідження.

3) Некласична наука, кібернетика, загальна теорія систем (кінець XIX- середина XX ст.), що направлена на аналіз складних саморозвиваючих систем.

4) Постнекласична наука, синергетика (остання третина XX ст.), що направлена на складні саморозвиваючі системи.[4]

Розглядаючи проблему співвідношення філософії та економічної науки, говорять, що філософські ідеї та принципи завжди були механізмами з'єднання світогляду з вмістом і методологічними елементами економічного пізнання. Філософські знання обґрунтовують ідеали і норми, онтологічні принципи економічної науки, забезпечують включення суспільно-історичних уявлень в економічний контекст життя суспільства. Філософи добре підготовлені для розгляду тем, що стосуються понять і теорій, які використовують економісти - наприклад, економічна раціональність, рівновага Неша, досконалість конкуренція, трансакційні витрати або асиметрична інформація. [6]. Філософи можуть запропонувати корисні аналізи сильних і слабких сторін певних концепцій і теорій, тим самим допомагаючи економістам надалі вдосконалювати теоретичні основи їх дисципліни.

Видатні економічні вчені доводять, що економіка утворює каркас цивілізації, адже вона утримує на собі усі інші сфери людського суспільства. Варто усвідомлювати й те, що економіка, як наука, розвивається поступово і безперервно. Це пояснюється тим, що економічні умови постійно змінюються, кожне наступне покоління по-своєму уявляє власні проблеми. Через певний час з'являються нові факти соціально-економічного розвитку, які вносять корективи у сутність існуючих теорій і дають імпульс для подальшого сходження економічної думки.[1]

Висновок: Тотожна дійсність економіки є найповнішою її формою, яку здатна осягнути лише філософія, що дає розуміння змісту багатьох основних економічних категорій («виробництво», «гроші», «багатство», «свобода», «потреба» та ін.), які за своєю суттю і значенням виходять за сферу економіки. Пізнання їх змісту забезпечує формування загальних

уявленнь про природу господарської діяльності, окреслює її місце і роль у духовному бутті, моралі, життєвому світі людини, тобто сприяє осягненню людиновимірної сутності економіки.

Отже, структуру філософії економіки, як науки, що орієнтована на розуміння загальних універсальних закономірностей розвитку господарськоекономічного світу, відбивають визначені суспільно-історичні форми організації людської діяльності. Саме завдяки філософії економіки можна визначити цілі економічних процесів, зрозуміти їх суть та передбачити можливі наслідки

Література

1. Воронкова В.Г. Нова парадигма філософії економіки XXI http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_46_19.pdf.
2. Гончарук (Чолач) Т.В., Джугла Н.В., Етнологічні інтенції осмислення українства у філософії Богдана Цимбалістого. // Психологія і педагогіка. – Тернопіль, 2018. - №1-2. – с 155-162.
3. Джугла Н. До питання Українського східного Обряду у рішеннях Замоїського скандалу 1720р. / Історія релігій в Україні. – Львів, «Логос», 2005. – с 210-215
4. Ильин В. «Философия экономики» http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/131_7.pdf.
5. Приятельчук А.О. Структура філософії економіки http://www.zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_48_70.pdf.
6. Синяков С. В., Юрченко Е. А. Філософія та економічна наука. Економіка та управління на транспорті. Київ : НТУ, 2016. Вип. 3. С. 154–160.
7. Філософія: навч. посіб./ Гончарук Т.В., Джугла Н.В., Шумка М.Л., - Тернопіль: підручники і посібники, 2016. – 416 с
8. Hausman D.M. The philosophy of Economics https://www.researchgate.net/profile/TonyLawson2/publication/227390811_What_Has_Realism_Got_To_Do_With_It/links/02e7e52fa60c0732f8000000.pdf.